

Léky za stovky milionů pro české pacienty mizí nelegálně za hranicemi. Trasa vede přes Slovensko

- CZ24 News | 13. května 2023

- Z Česka mizí léky za stovky milionů korun. Za nelegální vývozy sice stát rozdává pokuty, vývozci ale nacházejí nové způsoby, jak uniknout pozornosti.
- Radiožurnálu se podařilo na několika konkrétních případech zmapovat, kam léčiva proudí, jakými cestami a proč k tomu dochází.
- Zastavit nelegální vývozy by podle Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL) pomohly vyšší sankce a odebrání licencí pokutovaným firmám.

Lékárna U sv. Ludmily na rohu náměstí Míru v centru Prahy má otevřeno sedm dní v týdnu a v noci drží pohotovostní službu. Stojí na frekventovaném místě a díky tomu bývá plná lidí.

Právě odsud v minulosti nelegálně proudilo tisíce balení léků za hranice. Včetně těch na léčbu vážných onemocnění. Lékárnice Mária Hečková za to loni dostala od Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL) pokutu přes pět milionů korun. Žádná jiná lékárna v tom roce vyšší pokutu nedostala.

„Je přece volný pohyb zboží,“ nabízela své vysvětlení Hečková, když ji reportér Radiožurnálu oslovil v její lékárně. „Takže, to je úplně mimo mísu,“ komentovala pokutu s tím, že chce „podat svůj názor na věc“, až se poradí s právníkem. Později už na žádosti o rozhovor nereagovala, případně po svých zaměstnancích vzkazovala, že nemá čas.

Její lékárna není jediná. Podle ředitelky SÚKL Ireny Storové mizí z Česka nelegálně léky až za stovky milionů.

17 tisíc balení léků

Reportéři Radiožurnálu podrobně zmapovali několik případů, ve kterých byli vývozci léků odhaleni. Lze na nich ukázat, jakým způsobem se české léky dostávají za hranice, kudy putují a kde končí.

Volný pohyb zboží, jak o něm Hečková mluvila, pro léky a další léčebné přípravky tak úplně neplatí. Kdo chce obchodovat s léky, musí dodržovat přísná pravidla. Především musí mít povolení k distribuci. A to Hečková podle SÚKL neměla, provozovala pouze lékárnou, takže podle zákona směla léky pouze přijímat od distributorů a vydávat je pacientům.

Jen ve velmi výjimečných případech lékárny mohou předávat lék jiné lékárně, například když mu končí expirace nebo je ho na jiné pobočce mimořádný nedostatek.

Hečková ale podle kontrolorů SÚKL vyvážela léky ve velkém, bez povolení a dlouhodobě. Z usnesení o kontrole v její lékárně U sv. Ludmily, které má Radiožurnál k dispozici, vyplývá, že od 2. září 2015 do 3. července 2017 vypravila 25 dodávek léků, aniž k jejich distribuci měla povolení. Celkem vyvezla za hranice přes 17 tisíc balení léků za více než 14 milionů korun.

PRAVIDLA PRO VÝVOZ LÉKŮ

- V Česku funguje zhruba 2800 lékáren a 20 distribučních firem. Export léků je povolený, ale má

svá pravidla. Vyvážet léky může jen firma, která má distribuční oprávnění, což lékárny nemají. Až na výjimky mohou léky jen vydávat pacientům, jinak porušují zákon.

- Distributoři sice mají oprávnění k vývozu, ale ani oni nemohou vyvážet léky jen podle svého uvážení. Pokud je některého léku nedostatek, ministerstvo zdravotnictví ho může zařadit na seznam a každý, kdo ho chce vyvézt, musí žádat o povolení. Pokud to neudělá, opět porušuje zákon.
- Za nezákonný vývoz hrozí pokuta až 20 milionů korun.
- V poslední době našli vývozci nový způsob, jak léky nelegálně dostat za hranice. Objednají léky, ale nezavedou je v lékárně do evidence, a léky tak zmizí ze systému. Podle zákona jde jen o „nevedení evidence“, za což hrozí pokuta maximálně do výše dvou milionů korun. SÚKL a ministerstvo zdravotnictví navrhuje, aby se horní hranice pokuty u tohoto prohřešku zvedla rovněž na 20 milionů.

Podle zjištění Radiožurnálu Hečková předala léky slovenské firmě Sappada, která se v listopadu 2021 přejmenovala na Pharmahold. Jedním z majitelů je Michal Kmeť, jenž současně působí i ve firmě Pharex, která se specializuje na distribuci léků.

Kmeť na žádosti Radiožurnálu o rozhovor ani na zaslané dotazy nereagoval, telefon nebral. Podle zjištění Radiožurnálu byla ale kvůli nelegálnímu vývozu českých léků potrestaná i jeho firma Sappada. Soud v Banské Bystrici jí dal pokutu 25 tisíc eur za to, že v roce 2016 nakupovala léky od českých firem, které neměly povolení k distribuci. Mezi nimi byla právě i lékárna U sv. Ludmily.

Slovenský soud upozornil na to, že české léky neměly informační letáky ve slovenštině, léky nebyly opatřeny slovenskými kódy, a tudíž se nikdy neměly dostat k tamním pacientům. Také zástupci firmy Sappada u soudu mluvili o volném pohybu zboží a hájili se tím, že od českých firem jen kupovali „přebytky“ léků. Soud ale jejich argumenty neuznal.

Na Slovensko ve velkém

Podle zjištění Radiožurnálu slovenskou trasu využívají vývozci k nelegálním transportům českých léků velmi často. Ceny léků jsou tam přitom srovnatelné, nebo dokonce nižší než v Česku. Proč se to tedy vývozci vyplácí? Možnou odpověď dal jeden z nich, jenž promluvil pod podmínkou anonymity.

„Jde o objemy, které slovenský distributor vykupoval, a o to, že za dodávky platil i předem,“ říká muž, který za nelegální vývozy také dostal pokutu. A přidává příklad: „Koupili jsme krabičku nějakého léku dejme tomu za stovku, vydali ho pacientovi a pojišťovna nám za něj zaplatila 123 korun. Prodali jsme jich třeba dvacet za několik měsíců. Slováci nám za něj dali sice jen 108 korun, jenže jich koupili třeba hned 50 naráz. A platili i předem. Takže my těch léků mohli objednávat víc a v těch objemech, které jsme vyváželi na Slovensko, se to vyplatilo,“ líčí.

Na Slovensku podle informací Radiožurnálu ale české léky nekončí. Země je jen součástí řetězce a české léky míří dál. „Můžeme se domnívat, že to mizí do zemí, kde má ten lék vyšší cenu. Domníváme se, že to může být Německo nebo severské země,“ říká ředitelka SÚKL Irena Storová.

O Německu jako cílové destinaci mluvili anonymně i někteří lékárníci. Rozdíl mezi cenami léků v Česku a Německu bývá natolik výrazný, že už se pro to vyplatí riskovat případnou pokutu.

SLOVÁCI BEROU VÍC A PLATÍ PŘEDEM

Čtyřiapadesátiletý muž ze severu Čech se pohyboval v lékárenském byznysu přes deset let. Začínal s

jednou lékárnou v centru Prahy, postupně ale provozoval i pět lékáren současně. Za nezákonné vývozy léků i on dostal pokutu. S lékárnami skončil a rozhodl se promluvit, jak to při nelegálních vývozem léčiv chodí.

„Dostali jsme se do finančních potíží,“ vypráví muž, jehož jméno Radiožurnál zná, respektuje ale jeho přání, aby zůstal v anonymitě. „Měli jsme tři lékárny, zaměstnávali dvacet lidí, ale potřebovali jsme nutně peníze, abychom je udrželi,“ říká.

Bylo to z kraje roku 2019, kdy se od zaměstnance distribuční firmy dozvěděl, jak si finančně vypomoci. „Poradil, že máme prodávat léky distribuční firmě na Slovensku,“ řekl. Nejde o to, že by se v zemi pod Tatrami prodávaly léky draž, a on na tom vydělal víc, než v Česku.

„Jde o objemy, které slovenský distributor vykupoval a o to, že za dodávky platil i předem,“ říká muž a přidává příklad: „Koupili jsme krabičku nějakého léku dejme tomu za stovku, vydali ho pacientovi a pojišťovna nám za něj zaplatila 123 korun. Prodali jsme jich třeba dvacet za několik měsíců. Slováci nám za něj dali sice jen 108 korun, jenže jich koupili třeba hned 50 naráz. Takže my těch léků mohli objednávat víc a v těch objemech, které jsme vyváželi na Slovensko, se to vyplatilo,“ líčí.

Za půl roku prodal na Slovensko léky za 10 milionů. „Léky na astma, ředění krve, všechno možné,“ říká, „ale vždycky jsme dávali pozor, aby nám část léků zůstávala pro české pacienty. Nikdy se nestalo, že by kvůli vývozu některý český pacient odešel od nás bez léku,“ ujišťuje.

České léky podle něj na Slovensku nezůstávaly, tamní distribuční firmy je vozily dál do západní Evropy, kde jsou výrazně dražší. „Byl to obyčejný obchod, jako s jakýmkoli jiným zbožím. Všechno jsme evidovali, platili daně. Proto měli kontrolorky Státního ústavu pro kontrolu léčiv snadnou práci, když k nám v říjnu 2019 přišly. Všechny prodeje a vývozy jsme měli v počítači,“ dodává.

Například přípravek Symbicort pro léčbu astmatu se v Česku prodává podle velikosti balení a síly účinné látky od 570 korun do 2588 korun. V Německu stejná balení stojí od 1278 až po 3690 korun. Právě Symbicort patří k léčivům, která se bez povolení vyváží nejčastěji.

Podle příslušných ministerstev v Bavorsku a Bádensku-Württembersku musí mít léky uváděné na německý trh registraci, kterou získají jen léčiva s německými obaly a informačními letáky. Podle informací Radiožurnálu se tam s největší pravděpodobností léky přebalují, aby obsahovaly informace v němčině. Potvrdili to oslovení lékárníci a jako pravděpodobnou variantu to zmínila i Storová.

Proč české léky nemíří do cílových zemí rovnou, ale oklikou přes Slovensko? „Vyzézt léky ze Slovenska je jednodušší,“ nabízí Storová možné vysvětlení. „Na Slovensku je trochu jiná legislativa. Když se k nim přivezou léky, které nejsou primárně určeny pro slovenský trh, neplatí pro ně přísná pravidla pro vývoz ze Slovenska,“ podotýká.

Léky pro vážně nemocné

Kontroloři SÚKL i ministerstvo zdravotnictví upozorňují, že jde o léky, které jsou určeny těžce nemocným pacientům a výhradně v Česku. Navíc poukazují na to, že tyto léky nelze nahradit jinými. Jak Radiožurnál zjistil z faktur a dodacích listů pokutovaných firem, šlo o tablety k léčbě vysokého tlaku, srdečních selhání, rakoviny prsu, diabetu, epilepsie, dýchacích potíží nebo léky na ředění krve.

„Odvolatel takové léčivé přípravky distribuoval do zahraničí v nemalém množství, čímž jistě ohrozil jejich dostupnost pro pacienty v České republice,“ konstatovalo loni v únoru ministerstvo zdravotnictví, když Márii Hečkové zamítlo odvolání a vyměřilo konečnou pokutu 5,1 milionu korun.

Pětimilionovou sankci dostala od SÚKL také společnost Devětsil JST, která v Česku provozuje síť 21 lékáren. Kontroloři ze SÚKL odhalili, že její pobočka v jihočeském městě Zliv od ledna 2017 do půlky listopadu 2018 vyvezla za hranice 14 368 balení léčiv za celkem 11,6 milionu korun. Také její léky mířily na Slovensko.

Právě Devětsil přitom patří k zakladatelům Asociace provozovatelů lékárenských sítí (APLS). Ta podle proklamací na svém webu má mimo jiné i hájit etické principy v lékárenství.

„Ve shodě s tímto záměrem deklaruji, že se nikdy nebudou podílet na ilegálním oběhu léčiv vystavujícím pacienty zdravotním a ekonomickým rizikům, pokrývajícím prostředí lékárenského trhu a poškozujícím české veřejné zdravotnictví jako takové,“ stojí například v prohlášení.

Zástupci firmy Devětsil na dotazy Radiožurnálu neodpověděli a v plzeňské centrále firmy odmítli s reportérem Radiožurnálu mluvit hned, jakmile se představil a řekl, že se chce zeptat na pokutu za nelegální vývozy léčiv.

„Není to v souladu s etickým principem, který zastáváme,“ připouští výkonný ředitel APLS Zdeněk Blahuta s tím, že firma Devětsil s pokutou nesouhlasí a její případ ještě není zcela uzavřen.

„Společnost mi k tomu sdělila, že vidí skutkovou podstatu a úmysl úplně někde jinde. A že ministerstvo zdravotnictví pozastavilo vykonatelnost té sankce, je podána soudní žaloba, ale soud bohužel ještě nenařídil jednání. Jinak k tomu nemám co říci,“ dodal Blahuta.

Chyba, nikoli úmysl, hájí se

Pravidla ale neporušovaly jen lékárny, léčiva nelegálně vyváželi i distributoři. Ti sice léky za hranice vyvážet mohou, platí při tom však ještě několik omezení. Pokud je některého léku nedostatek, ministerstvo zdravotnictví ho může zařadit na seznam a každý, kdo chce takový přípravek vyvézt, musí žádat o povolení. Pokud to neudělá, opět porušuje zákon.

Léky vyrábíme v Evropě. Klíčové ingredience jsou ale z Asie a těžko se to změní, míní biochemik

ČÍST ČLÁNEK

Distributor léčiv Neupharm z Lomnice nad Popelkou vyvezl v roce 2019 do Velké Británie přípravky k léčbě epilepsie a potravinové alergie, přestože jejich distribuci za hranice v té době SÚKL zakázal. Kromě toho tam firma exportovala i oční kapky, což se ale státnímu ústavu muselo hlásit. Za to dostala pokutu 750 tisíc korun.

„Nevěděli jsme, že je tam ten zákaz,“ hájila se spolumajitelka společnosti Jana Horečná. „Byla to spíš chyba lidského faktoru, my jsme se na to dívali průběžně, ale nevěděli jsme, že se zakazy aktualizují průběžně během měsíce. Koukali jsme na to buď na začátku měsíce, nebo na konci, a pak jsme se celý měsíc neřídili,“ popsala postup společnosti. Neupharm stála chyba 750 tisíc korun.

Nový způsob za mírnější pokutu

V poslední době ale nezákonní vývozci přišli na nový způsob, jak dostat lék do zahraničí a zároveň se vyhnout pozornosti kontrolorů. Podle ředitelky SÚKL Ireny Storové jde o to, že distributor dodá léky do lékárny, ale ta je nezavede do elektronického systému.

Tím léky zmizí z dohledu a co se s nimi děje dál, není jasné. Jisté je jen to, že k českým pacientům se nedostanou a podle Storové s největší pravděpodobností opět končí za hranicemi. „I na to je ale paragraf, jde o nevedení evidence. Ten byl původně určený na drobné, kosmetické chyby v evidenci. Ale teď to využívají k tomu, že z toho systému vyvádí léčiva za obrovské množství peněz a jdou do zahraničí za účelem zisku,“ říká Storová.

Od roku 2019 do 3. května 2023 SÚKL zdokumentoval, že tímto způsobem zmizelo ze systému 186 527 balení léků za více než 77 milionů korun. Podle Storové to číslo ale určitě nebude konečné. „Běží další správní řízení a další kontroly, pořád to narůstá, takže ve finále to může být i několikanásobek,“ tvrdí.

V lékárnách dlouhodobě chybí některé léky. Důvodem je lockdown i přesun výroby do Číny, říká odbornice

ČÍST ČLÁNEK

Za nevedení evidence již padlo 18 pokut za 13 milionů korun. Jenže právě ve výši pokut je podle Storové problém. Za tento prohřešek totiž stát může dát maximální pokutu dva miliony korun, zatímco za nezákonný vývoz desetkrát vyšší.

SÚKL proto chce, aby se sankce za nevedení evidence zvýšila. „Navrhujeme zvýšit strop pokuty ze dvou milionů na dvacet, jako je to u nelegálního vývozu. Protože to je částka, která už by mohla někoho odradit,“ říká Storová.

SÚKL navíc chce, aby firmy, které proviňují opakovaně, nesměly s léky podnikat. „My totiž pozorujeme, že existují provozovatelé, kteří si zřídí lékárnu výhradně za tímhle účelem a i v průběhu kontroly tu společnost zlikvidují, vzápětí si založí další a zase to provádí. Takže pokud takové lékárny vznikají a dělají tam výhradně takovou nekalou činnost, tak aby byla možnost jim tu činnost zakázat,“ říká.

Povolení k poskytování lékařské péče vydávají krajské úřady, které už dnes mohou licence také odebírat. „Ale neděje se to,“ poznamenává. SÚKL proto chce, aby úřady byly důslednější. „Tyhle návrhy jsme poskytli ministerstvu zdravotnictví a to s nimi musí naložit,“ doplňuje Storová.

Ministerstvo zdravotnictví už s návrhy SÚKL naložilo. „Navýšení pokuty za nevedení evidence už je v návrhu novely zákona o léčivech,“ říká mluvčí resortu Ondřej Jakob. Novela by podle něj mohla začít platit už od podzimu. Ministerstvo souhlasí i s odebíráním licencí lékárnám, které vyvážejí léky

nezákonně a opakovaně. Rozhodují o tom ale krajské úřady.

„Ministerstvo zdravotnictví a Státní ústav pro kontrolu léčiv navázaly spolupráci s kraji, které podle zákona o zdravotních službách vydávají povolení k poskytování zdravotních služeb. Bylo přislíbeno, že se ve své správní činnosti zaměří na vyhodnocování, zda v individuálních případech bude možné toto povolení odebrat,“ přiblížil Jakob.

Popsané vývozy ale nesouvisí se současnými výpadky léků. Tablety a sirupy, které momentálně chybí v lékárnách, totiž nejsou ani v jiných zemích a do Česka se ani nedostávají.

[ZDROJ](#)